

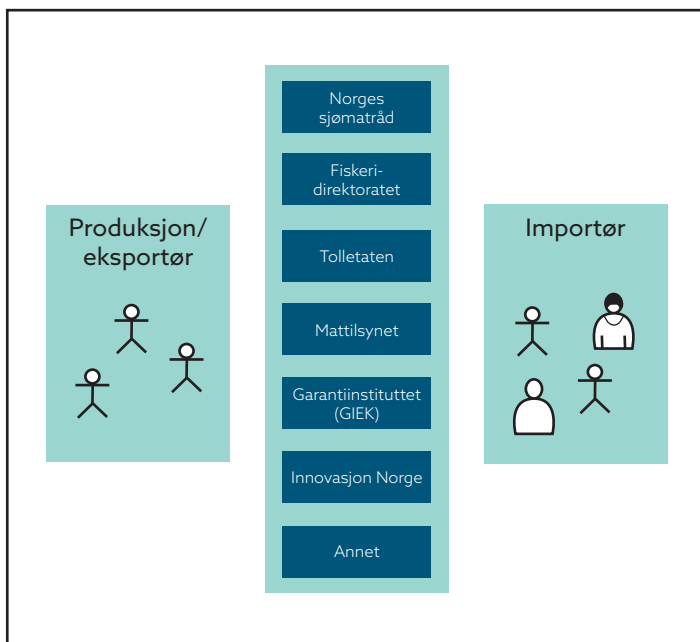
NY FORSKNINGSRAPPORT: Norske myndigheters tilrettelegging for sjømateksport: Opplevde barrierer og verdiskapning

Nord universitet har på oppdrag fra Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond gjennomført en undersøkelse av det norske systemet for tilrettelegging av eksport av sjømat og hvordan det fungerer i praksis. En del av dette arbeidet omfattet også en undersøkelse av hvordan norske sjømatbedrifter og eksportører opplever systemet i hverdagen sin.

Norsk sjømatnæring eksporterte for ca. 97 milliarder kroner i 2017. Dette gjør sjømatnæringen til landets nest største eksportnæring og en stor og viktig bidragsyter til verdiskapningen i norsk økonomi. Norsk sjømatnæring eksporterer om lag 95% av det som produseres, og realiseringen av verdiskapningen er derfor helt avhengig av

at varene eksporteres, og at norske bedrifter er sikret god markedsadgang. En viktig del av markedsadgangen er knyttet til hvordan det norske systemet for tilrettelegging av eksport fungerer. Her er det først og fremst Mattilsynet og Toll-etaten som er kritiske etater og potensielle flaskehalsar. I tillegg er Sjømatrådet, GIEK og Innovasjon Norge aktører i denne eksport-tilretteleggingen.

Det overordnede målet med arbeidet er å gi sjømatnæringen og norske myndigheter kunnskaper om hvordan det kan legges bedre til rette for norsk eksport av sjømat og samtidig ivareta de krav og behov som norske myndigheter og eksportmarkedenes myndigheter stiller til bedriftene som eksporterer sjømat. I dette arbeidet er det lagt vekt på hvordan de nasjonale rammevilkårene og utøvelsen av disse fungerer i praksis. Et hovedinntrykk er at det er mindre friksjon når det gjelder eksporten til EØS-land, mens det er opplevd til dels store barrierer knyttet til hvordan forvaltningssystemet håndterer behovene for tilrettelegging for eksporten til land utenfor EØS.

Funn: Arbeidet har påvist at det er flere eksportbarrierer knyttet til det norske systemet for tilrettelegging av sjømateksporten i Norge. Det er tre hovedgrunner til dette:

- Etatene har manglende kapasitet til å handtere næringens løpende behov for dokumentutstedelse og godkjenninger.
- Etatene har for dårlig tilpasning av åpningstider på kritiske kontrollpunkter - hovedsakelig; Tollvesenets bemanning på grenseovergangene og kontrolltjenester i Mattilsynets regionale/lokale kontorer.
- Manglende digitalisering av eksportdokumenter.

Om lag 2/3-deler av respondentene opplever at eksportprosessen ikke utgjør betydelig friksjon i forhold til eksporten, mens nær 28% opplever det som problematisk. Eksportprosessen er å betrakte som en funksjon som omfatter hele arbeidet med å sende og selge produkter utenlands. Som en nødvendig del av denne prosessen er arbeidet relatert til kvalitetssikring, pakking og skibning av produktet på den ene siden og sikre nødvendig dokumentasjon av varepartiet på den andre siden kritiske faktorer. Begge disse faktorene er viktige, men samtidig er det også kritisk at de to samsvarer.

Mattilsynets åpningstider som i prinsippet er standard kontortid for etatene (0800 – 1600). Men ettersom utstedelsen tar noe tid vil henvendelser som kommer litt utpå dagen kunne bli forskjøvet til neste dag. Det betyr at eksportbedriftene må planlegge eksporten i god tid og ta høyde for tiden det tar med utstedelse og avhenting av dokumentene. For mange av eksportbedriftene som driver med trading kan slik langtidsplanlegging være vanskelig fordi salgsprosessen pågår løpende, og gjerne inntil siste slutt før skibningen sendes avgårde. Mange norske bedrifter som eksporterer sjømat arbeider på en slik måte.

Det er generelt ikke veldig mange respondenter som har negative opplevelser av Tolletaten i forbindelse med eksportprosessen – med ett unntak, nemlig tilgjengeligheten. Men ettersom Tolletaten har digitalisert

de fleste av tjenestene sine gjennom TVINN – ser dette i stor grad ut til å ikke være ansett som en barriere for eksporten. For svært mange av respondentene oppgis det også at dette er noe som transportselskapene tar seg av. Det som derimot fremstår som en barriere er åpningstidene på grensen. For 46% av respondentene oppgis dette som et dels stort hinder i eksportprosessen, mens svært få (15%) opplever åpningstider som et lite eller svært lite problem.

Prosjektet er gjort på oppdrag fra Fiskeri- og havbruksnæringens forskingsfond (FHF).

Forslag til forbedringstiltak:

Mattilsynet

- Identifisere kontor med stor trafikk / knutepunkter og etablere utvidet/24 timers åpningstid med vaktordning.
- Etablere et kompetanseprogram for egne ansatte med sikte på å forbedre bransjekunnskap og sikre enhetlig utøvelse av etatens ansvarsområde.
- Arbeide for økt bruk av elektroniske dokumenter – også med en innebygget fleksibilitet der dette er mulig¹

Tolletaten

- Identifisere kontor med stor trafikk / knutepunkter og etablere utvidet/24 timers åpningstid med vaktordning. Vei og sjø krever ulike vurderinger.
- Etablere et kompetanseprogram for egne ansatte med sikte på å forbedre bransjekunnskap der det oppleves som nødvendig for å sikre enhetlig utøvelse av etatens ansvarsområde.

¹ Handelshøgskolen Nord (HHN) er kjent med eksportprosjektet til Mattilsynet og at det blant annet arbeides med elektroniske dokumenter der. Men HHN har ikke fått innsyn i dette tross flere henvendelser. Derfor er dette ikke hensyntatt i anbefalingene.

KONTAKTPERSON

Frode Nilssen

Professor, Nord universitet

Senter for internasjonal handel og markedsadgang

e-post: frode.nilssen@nord.no

Tlf: +47 75 51 77 01